

UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOLOŠKI FAKULTET

IZVEŠTAJ O OCENI DOKTORSKE DISERTACIJE *Hibridni identitet u romanima Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija*, kandidatkinje BOJANE GLEDIĆ

1. PODACI O KOMISIJI

1. Datum i organ koji je imenovao komisiju:

7. mart 2018. godine, Nastavno-naučno veće Filološkog fakulteta u Beogradu

SASTAV KOMISIJE

1. dr Zoran Paunović, redovni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2006), Filološki fakultet u Beogradu;
2. dr Aleksandra Jovanović, vanredni profesor za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2013), Filološki fakultet u Beogradu;
3. dr Arijana Luburić Cvijanović, docent za užu naučnu oblast Engleska i američka književnost (2014), Filozofski fakultet u Novom Sadu.

2. PODACI O KANDIDATU

1) Ime, ime jednog roditelja, prezime

Bojana (Dušan) Gledić

2) Datum rođenja, opština, republika

11. jun 1979, Beograd, Srbija

3) Datum odbrane, mesto, i naziv masterske teze

Oktobar 2009, Filološki fakultet u Beogradu, *As I Lay Dying and Last Orders – A Comparative Analysis*

3. NASLOV DOKTORSKE DISERTACIJE

Hibridni identitet u romanima Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija

4. PREGLED DOKTORSKE DISERTACIJE

Doktorska disertacija *Hibridni identitet u romanima Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija*, kandidatkinje Bojane Gledić, obuhvata 384 kucane strane. Podeljena je na pet poglavlja (uz veliki broj potpoglavlja): 1. Uvod (str. 1-24); 2. Odjeci hibridnog identiteta u filozofiji, istoriji i književnosti (25-101); 3. Hibridni identitet u romanima Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija (102-356); 4. Zaključak (357-373). Pedantno sačinjena bibliografija (str. 374-384) sadrži više od 200 bibliografskih jedinica.

5. VREDNOVANJE POJEDINIH DELOVA DOKTORSKE DISERTACIJE

U svojoj temeljno promišljenoj i po svemu uzorno napisanoj doktorskoj disertaciji, kandidatkinja Bojana Gledić bavila se stvaralaštvom savremenih britanskih romanopisaca Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija. U disertaciji je s jakim argumentima pokazano da se dela ove dvojice autora bave različitim aspektima savremenog britanskog društva, ali da ih u isto vreme povezuju slične teme. Otuđenje, nedostatak komunikacije, osećaj neadekvatnosti i nepripadanja, nepoznavanje sopstva ali i Drugog, nemogućnost razrešavanja životnih pitanja kako u mladosti tako i u starosti, propadanje tradicionalnih vrednosti, kao i preteće prisustvo istorije u ljudskim životima samo su neke od tema koje povezuju Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija. Sve junake u romanima ova dva autora kandidatkinja pronicljivo posmatra kao jedinstven skup, i dolazi do vrednih zaključaka u vezi sa modernim britanskim društvom prikazanim u književnosti. Junaci i jednog i drugog autora tretirani su kao svedoci koji uživo raspravljaju o stanju u Velikoj Britaniji savremenog doba.

Sledeći postulate Bahtinove filozofije izložene u uvodnom delu ove disertacije, kandidatkinja pristupa analizi romanâ Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija kao hibridnim konstrukcijama koje međusobno komuniciraju. Kroz taj nezavršeni dijalog, predstavljeni su obrisi nečega što bi se moglo nazvati prototipom savremenog Britanca, koji je usled uočene hibridnosti ovde smešten u Treći prostor Homija Babe. Autorka je u analizi sledila i filozofiju Mišela Fukoa, pre svega stav da ne postoji ništa što je apsolutna istina kao takva, uz nastojanje da se uoče mogući *sistemi rasipanja* o kojima je pisao Fuko. Važno mesto u teorijskoj postavci disertacije zauzima i Fukoov stav da ne postoji idealan diskurs, i da se konačno stanje diskursa može definisati samo varijantama. U kontekstu ovih Fukoovih stavova, preispitane su granice onoga što nazivamo postmodernim i postkolonijalnim diskursom, i ustanovili moguće kombinacije odnosa i njihovo međusobno preklapanje.

Nakon iscrpnog, preglednog i jasnog teorijskog uvoda, Bojana Gledić pedantno je i sistematično razvila i dokazala pet početnih hipoteza. Prva hipoteza ticala se stava da stvaralaštvo Grejama Svifta i stvaralaštvo Hanifa Kurejšija povezuju brojne sličnosti iako se u književno-teorijskoj literaturi Grejam Swift najčešće svrstava u red postmodernih britanskih autora a Hanif Kurejši u red postkolonijalnih britanskih autora. Shodno tome, njihova dela se obično ne dovode u vezu i proučavaju se u različitom ključu. Zaključeno je i u radu dokazano da ova dva autora obrađuju iste teme, samo na različite načine, i da se njihova dela mogu uspešno tumačiti u istom ključu. Tako je ova hipoteza uspešno potvrđena prikazivanjem pet tematskih oblasti (u obliku pet odeljaka trećeg poglavlja) koje povezuju dela ova dva autora i po kojima se tematika njihovog stvaralaštva preklapa. Kroz pet odeljaka u kojima je detaljno obavljena analiza odabranih romana oba autora prema temama koje se poklapaju došlo se do očekivanog zaključka da obojica autora govore o istim pitanjima ali imaju drugačiji pristup, odnosno da govore o savremenim promenama u društvu do kojih je došlo tokom dvadesetog i početkom dvadeset i prvog veka, ali da biraju različite aspekte stvarnosti koje žele da prikažu.

Druga hipoteza ticala se pojma hibridnog identiteta u postkolonijalnoj teoriji i književnosti koji se najčešće povezuje sa stapanjem ili mešanjem dve različite kulture. Smatrajući da se pojam hibridnosti može proširiti i na druge aspekte književnih likova, autorka disertacije pojam hibridnosti smelo dovodi u vezu sa delima Grejama Svifta, iako se ovaj pojam u književno-teorijskoj literaturi i naučnim radovima – kada je reč o dvojici ovde odabranih autora – obično povezuje samo sa stvaralaštvom Hanifa Kurejšija. Ova hipoteza potvrđena je

primerima iz romana Grejama Svifta, predstavljenim u okviru pet odeljaka trećeg poglavlja ove disertacije, kao i teorijskim okvirom koji ih potkrepljuje, sa zaključkom da se pojam hibridnog identiteta može tumačiti i kao mešavina pripadnosti „staroj“ i „novojoj“ Velikoj Britaniji. Pritom, kandidatkinja razložno napominje da hpojama hibridnosti karakteriše takvo bogatstvo višeznačnosti da se on ne treba i ne može dovoditi u vezu samo sa jednim svojim aspektom.

Treća navedena hipoteza tiče se samog pojma hibridnog identiteta koji se načelno dovodi u vezu sa postkolonijalnom književnošću; kandidatkinja argumentovano pokazuje neopravdanost takve redukcije. a mi smo bili mišljenja da to ne mora nužno biti slučaj. Pošto postmodernizam podrazumeva preispitivanje i postojanje različitosti, a da bi se bilo šta preispitalo ili bilo definisano kao različito tome moraju postojati dve strane, autorka disertacije potvrđuje da se u međuprostoru u kojem ovi procesi nastaju u jednom trenutku uvek pojavi hibridnost, koja kasnije može ali i ne mora prerasti u nešto drugo (u slučaju hibridnog identiteta tek treba da se vidi da li će Treći prostor u koji je on smešten vremenom prerasti u nešto drugo, preciznije definisano). Primerima iz romana i pratećim teorijskim okvirom kandidatkinja je potvrdila i ovu hipotezu, pronicljivo prikazavši hibridnost kao prirodan nastavak pluralizma postmodernizma.

Četvrta hipoteza zasniva se na široko prihvaćenom stavu po kome se u postkolonijalnu književnost najčešće svrstavaju dela koja se bave životima ljudi koji direktno potiču iz bivših kolonija, koji su emigrirali u Veliku Britaniju ili potiču od imigranata. Kandidatkinja ističe da to ne mora nužno biti slučaj i da se polje obuhvatnosti postkolonijalne književnosti može i treba proširiti. U romanima kako Grejama Svifta tako i Hanifa Kurejšija postoji nemali broj junaka koji pripadaju autohtonom stanovništvu Ujedinjenog Kraljevstva a kojima kolonijalizam i kolonijalna politika nikakvu korist nisu doneli. Naprotiv, onim stanovnicima Velike Britanije koji su teško živeli ili još uvek teško žive kolonijalizam i njegove poslednice doneli su samo otežavajuće okolnosti u već pretešku životnu situaciju. U slučaju Sviftovih tipičnih junaka, koji obično ne pripadaju najmarginalizovanim slojevima društva, odsustvo veličine sopstvene države i prošlosti koja je proglašavana slavnom unosi nemir u život pojedinca i donosi sa sobom prazninu koju nema šta da popuni.

Peta hipoteza ticala se činjenice da se u postmodernu britansku književnost najčešće ne svrstavaju dela koja se bave životima ljudi koji direktno potiču iz bivših kolonija, koji su emigrirali u Veliku Britaniju ili potiču od imigranata, a razlog tome su već više puta pomenute političke implikacije. Očekivani zaključak je i ovde bio da to ne mora nužno biti slučaj. U analizi

odabranih romana prikazano je nekoliko likova koji nemaju problem u vezi sa dvostrukim kodiranjem, jer oni snagom svoje ličnosti i volje obavezuju i navode druge na koji način će da ih posmatraju. Pre svega zbog takvih književnih likova, a i onih koji su manje hrabri da tako nešto sami pokušaju, kandidatkinja smatra da je dužnost kritičara da pogleda dalje od nečijeg porekla i boje kože. Samo ako ostanemo otvoreni reinterpretaciji koju postmodernizam definiše i propisuje, dodaje Bojana Gledić, moći ćemo da otvorimo put da se savremeni identitet u književnosti, pa i u životu, percipira na jedan širi način.

6. SPISAK NAUČNIH RADOVA

1. "The Dis(Position) of Immigrants in the 1960s London of Anita Desai's *Bye-Bye Blackbird*", USA: Rocky Mountain Review, Special Issue 2012, 58-72.
2. "The Wood and the Trees – A Look into the Abstract and the Concrete in William Faulkner's *As I Lay Dying* and Graham Swift's *Last Orders*" Београд: Анали Филолошког факултета, свеска I, број 24, 2012, 91-112.
3. "Hybridity in J. M. Coetzee's *Waiting for the Barbarians*", Beograd: Naučno-stručni časopis za jezik, književnost i kulturu „Philologia“, broj 10, 2012, 127-134.
4. „Ti si moja – Osvajanje prostora u romanu *Voljena* Toni Morison“, Црна Гора – Подгорица: Октоих: Часопис Одјелења за српски језик и књижевност Матице српске: Друштва чланова у Црној Гори II/3 (2012), 139-150.
5. „Ovo nije zemlja za žene – Amerika kao antifeministička utopija u romanu *Žaklin Suzan Dolina lutaka*“, БиХ/РС – Банја Лука: Filolog, časopis za jezik, književnost i kulturu, IV 2013 8, broj stranica 223-233, UDK 821.111(73).09-31
6. "Popular Violence in J.G. Ballard's *Cocaine Nights* and *Super-Cannes*", Beograd: BELLS – Belgrade English Language and Literature Studies, volume V, 2013, broj stranica 191-210, UDK 821.111.09-31 Балард Џ. Г.
7. „Prostor i vreme u romanu Dž.M.Кусија *Iščekujući varvare*" Београд: Анали Филолошког факултета, Књига XXVI, Свеска II, 2014, 389-400.
8. "Transformation of Britishness – Graham Swift as a Postcolonial Storyteller", Beograd: BELLS – Belgrade English Language and Literature Studies, volume VIII, 2016, broj stranica 319-330, UDC:821.111.09-31 Swift G.

9. „Nacionalna kultura u udžbenicima engleskog jezika“, Janković, N., N. Tomović & B. Gledić, *Komunikacija i kultura online*, Godina VIII, broj 8, 2017, broj stranica 32-47. UDC 316.722:[811.111'243(075)

7. ZAKLJUČCI ODNOSNO REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Jaz između starog i novog značenja pojma „Britanac“, pokazuje i dokazuje doktorska disertacija Bojane Gledić, produbio se u dvadeset i prvom veku koji su obeležile brojne migracije, te je istraživanje hibridnog identiteta veoma aktuelno. Izmenjena društvena struktura Velike Britanije reflektuje se i u književnosti. Jedan od važnih aspekata istraživanja obavljenog u okviru rada na ovoj disertaciji ticao se sagledavanje mogućih načina na koje možemo tumačiti takva dela. Ispitane su granice postojećih diskurzivnih struktura, kao i granice onoga što nazivamo postmodernim i postkolonijalnim diskursom, i ustanovljene su moguće kombinacije odnosa i njihovo međusobno preklapanje. Posmatranje autora kao ključnog faktora u svemu onome što delo jeste u ovom radu je odbačeno, i prihvaćena je teza Mihaila Bahtina po kojoj se autor i junak dela nikako ne mogu smatrati istim entitetom, bez obzira na nužnu povezanost, kao i da je njihov međusobni odnos u samoj srži romana kao hibridne forme. Dela britanskih pisaca Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija najčešće se tumače u različitom ključu, koliko zbog tematike i izbora likova, toliko i zbog porekla samih autora. Takva vrsta pristupa ostavlja po strani činjenicu da su oba pomenuta autora rođena u južnom Londonu, u razmaku od svega pet godina, i da najčešće pišu o stanovnicima istog grada, koje prirodno možemo posmatrati kao jedan skup. U delima oba autora vrlo često se pojavljuju isti motivi: osećaj neadekvatnosti, izgubljenosti, otuđenja, nepripadanja, bežanje od stvarnosti bilo u prošlost ili u sopstveni svet. Primarni cilj ovog istraživanja ogledao se u nastojanju da se dokaže da dela Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija povezuje mnogo sličnosti, iako se njihovo stvaralaštvo obično ne dovodi u vezu. Osim toga, disertacija se bavila i ispitivanjem onoga što koristimo kao kriterijume kada određena dela svrstavamo u postmodernu ili postkolonijalnu književnost, da bi u konačnom ishodu predložila i jedno novo značenje pojma „hibridni“, proširujući niz značenja ovog pojma koja su do sada prihvaćena u književnoj i postkolonijalnoj teoriji. Analizom romanâ Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija došlo se do zanimljivih uvida i značajnih zaključaka o tome na koji način se u savremenom dobu stvara diskurs, i na koji način je on uslovljen promenama u društvu koje se

reflektuju u književnosti. Disertacija je preispitala i prethodno ustanovljene stavove o predodređenosti dela određenog autora ili određene tematike da se tumači u određenom ključu.

8. OCENA NAČINA PRIKAZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Promišljenim i teorijski čvrsto utemeljenim iščitavanjem opusa dvojice značajnih savremenih britanskih romansijera, Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija, kandidatkinja je došla do čitavog niza istinski inovativnih uvida i zaključaka. Te je zaključke u svojoj doktorskoj disertaciji izložila preglednim i jasnim naučnim stilom, koji upotpunjuje odličan utisak koji ostavlja ovo naučno delo.

9. PREDLOG

Na osnovu svega izloženog, smatramo da je Bojana Gledić obradom teme pod naslovom *Hibridni identitet u romanima Grejama Svifta i Hanifa Kurejšija* sačinila vredno naučno delo, od nesumnjivog značaja za srpsku anglistiku i nauku o književnosti. Zbog toga predlažemo Nastavno-naučnom veću Filološkog fakulteta da ovu doktorsku disertaciju prihvati, a kandidatkinji odobri pristup usmenoj odbrani rada.

U Beogradu, 29. aprila 2018. godine

dr Zoran Paunović, red. prof.

dr Aleksandra Jovanović, vanr. prof.

dr Arijana Luburić Cvijanović, docentk

